

Indicador de mortalitat per reacció aguda a substàncies psicoactives (RASUPSI). Resultats de 2020.

L'Observatori Espanyol sobre Drogues defineix aquest indicador com el nombre de morts produïdes per reacció adversa aguda després del consum intencional i no mèdic de substàncies psicoactives, en persones de qualsevol edat, a una àrea geogràfica determinada.

Aquesta informació i els altres indicadors (inici de tractament i urgències relacionades amb el consum) són els tres indicadors que, en col·laboració amb la resta de comunitats i ciutats autònomes, s'envien al Pla Nacional sobre Drogues sota la coordinació de l'Observatori Espanyol sobre Drogues.

L'objectiu d'aquest indicador és, per tant, registrar les morts induïdes o provocades directament pel consum recent de substàncies psicoactives a les Illes Balears, és a dir, s'entén aquest consum com a causa directa i fonamental de la mort.

S'ha de tenir en compte que el 2020 fou un any especial, en què els serveis forenses van reduir el nombre d'autòpsies a causa de la pandèmia de COVID-19. Això fa que el nombre de morts notificades hagi estat inferior a altres anys.

Metodologia

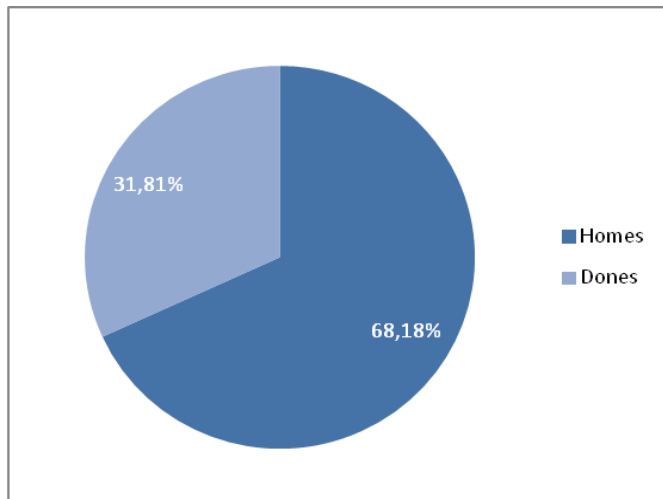
Per elaborar aquest indicador es recull la informació a través d'un qüestionari comú per a totes les comunitats i ciutats autònomes elaborat pel Pla Nacional sobre Drogues.

L'indicador de mortalitat s'obté a partir de les notificacions de l'Institut de Medicina Legal de les Illes Balears, que segueixen els criteris recollits en el protocol en què queden descrites les variables i que hi inclouen la forma de fer-ho i els criteris d'inclusió i d'exclusió del Pla Nacional sobre Drogues (PNSD).

Resultats

El 2020 es notificaren 22 defuncions per reacció aguda al consum de substàncies psicoactives a les Illes Balears.

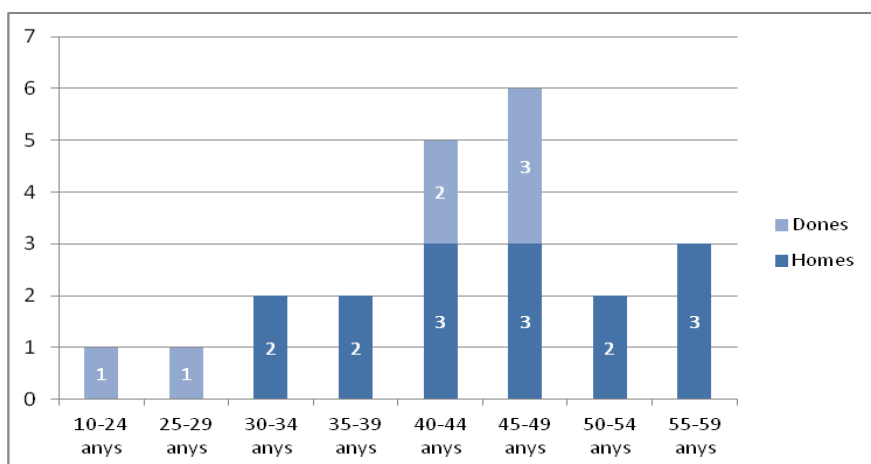
GRÀFIC 1. Distribució de les defuncions per sexe

Font: Indicador de mortalitat per reacció aguda a substàncies psicoactives a les Illes Balears

La distribució per sexe segueix sent majoritàriament masculina.

GRÀFIC 2. Distribució per sexe i grups d'edat

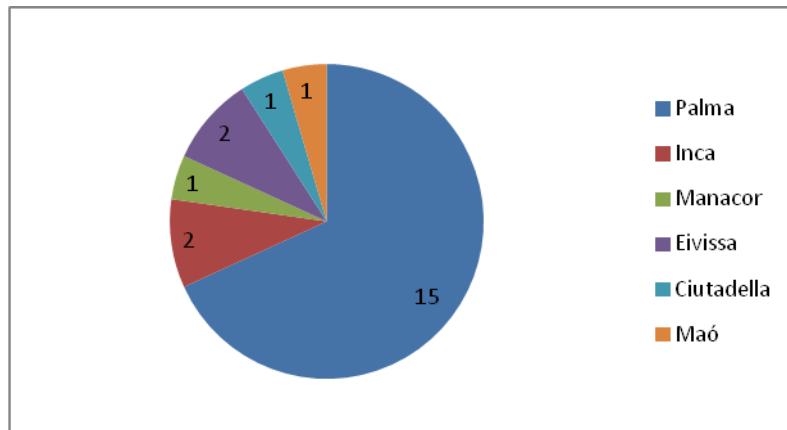
Font: Indicador de mortalitat per reacció aguda a substàncies psicoactives a les Illes Balears

El 68,18 % dels morts per RASUPSI van ser homes. L'edat mitjana dels homes era de 45 anys i la de les dones, de 38,5 anys. S'observa aquest any que les defuncions es donaren en població més jove que altres anys; també s'observa que no hi va haver morts majors de 60 anys per consum de substàncies psicoactives.

L'edat mitjana de la mostra se situa en els 43 anys.

El grup d'edat amb major proporció de casos en homes és de 40 a 49 anys, si bé hi ha un mateix nombre entre els de 55 a 59 anys. En el cas de les dones, la major proporció es dona entre els 45 i 49 anys, per la qual cosa aquest tram d'edat és un dels majoritaris, tant en homes com en dones.

GRÀFIC 3. Distribució de les defuncions per partits judicials

Font: Indicador de mortalitat per reacció aguda a substàncies psicoactives a les Illes Balears.

A les Illes Balears hi ha 6 partits judicials: 3 a Mallorca (Palma, Inca i Manacor), 2 a Menorca (Maó i Ciutadella) i 1 a Eivissa (que agrupa Eivissa i Formentera). Això no vol dir que cada any es comuniquin casos de tots els partits judicials.

La majoria de casos s'han donat a Palma (68,18 %).

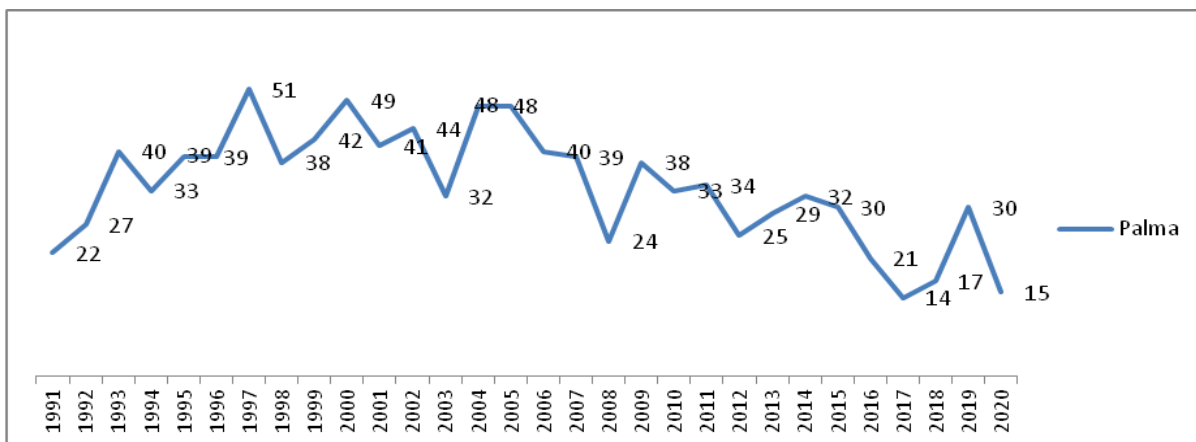
TAULA 1. Evolució del nombre de morts per reacció aguda després del consum de substàncies psicoactives per illes i per partits judicials (1991-2020)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Mallorca	22	27	40	33	39	39	51	38	42	49	41	44	32	48	59	48	47	33	46	40	45	28	32	35	33	23	20	22	44	18
Palma	22	27	40	33	39	39	51	38	42	49	41	44	32	48	48	40	39	24	38	33	34	25	29	32	30	21	14	17	30	15
Inca	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	5	3	5	5	3	4	1	1	1	1	1	4	3	6	2
Manacor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	3	5	4	3	4	7	2	2	2	2	1	2	2	8	1
Menorca	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0	4	3	-	2	2
Eivissa i Formentera	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0	0	3	9	2	2	3	4	2

Font: Indicador de mortalitat per reacció aguda a substàncies psicoactives a les Illes Balears.

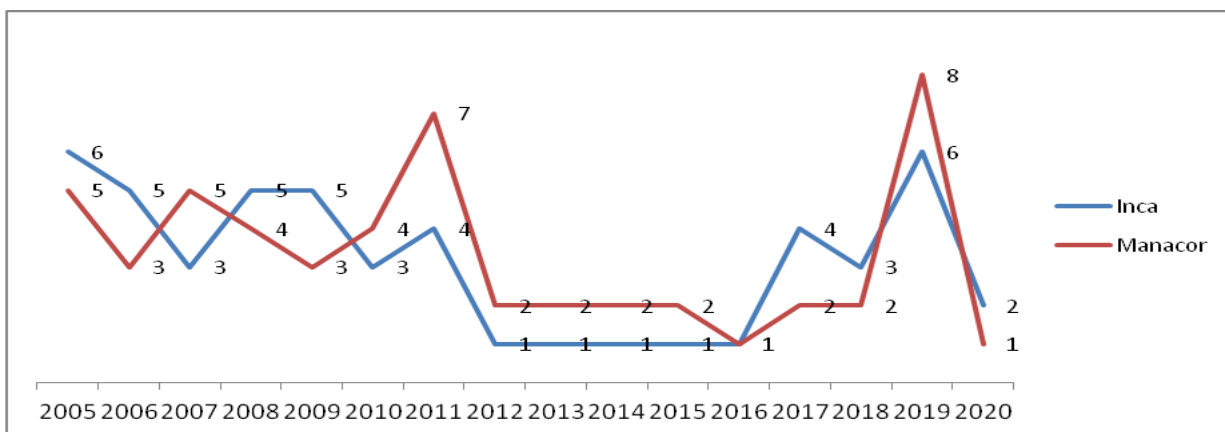
Des de l'any 1991 aquest indicador es recull al partit judicial de Palma; des del 2005, al d'Inca i al de Manacor, des del 2011 al d'Eivissa. El 2014 es va ampliar la recollida al partit judicial de Menorca.

GRÀFIC 4. Evolució del nombre de morts RASUPSI al partit judicial de Palma (1991-2020)

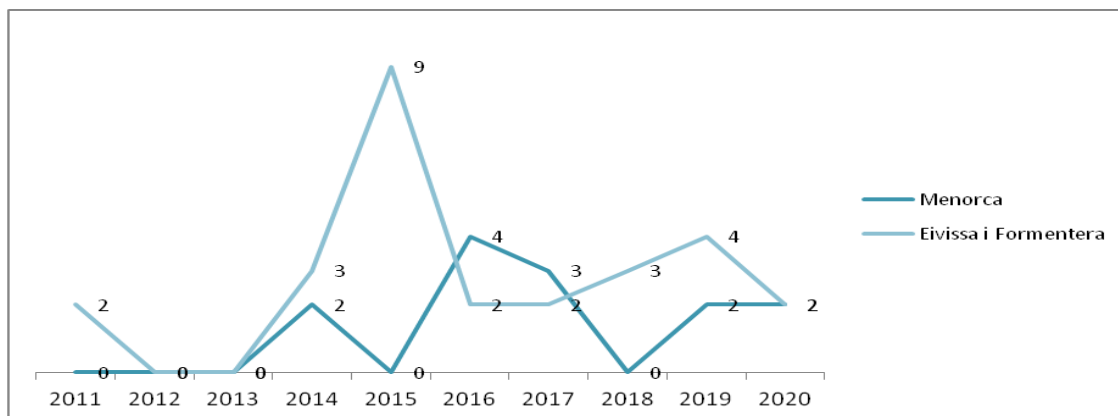
Font: Indicador de mortalitat per reacció aguda a substàncies psicoactives a les Illes Balears.

GRÀFIC 5. Evolució del nombre de morts RASUPSI al partit judicial d'Inca i Manacor (2005-2020)

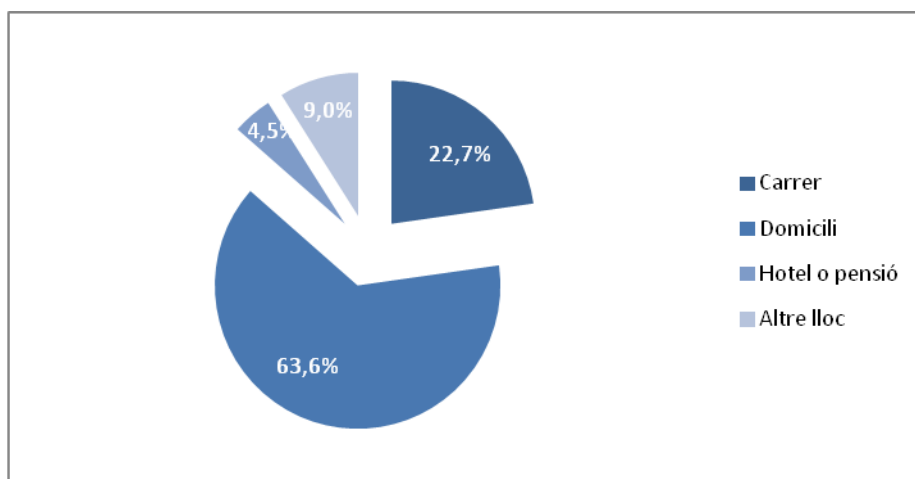
Font: Indicador de mortalitat per reacció aguda a substàncies psicoactives a les Illes Balears.

GRÀFIC 6. Evolució del nombre de morts RASUPSI al partit judicial de Menorca i Eivissa (2011-2020)

Font: Indicador de mortalitat per reacció aguda a substàncies psicoactives a les Illes Balears.

GRÀFIC 7. Mortalitat per procedència del cadàver

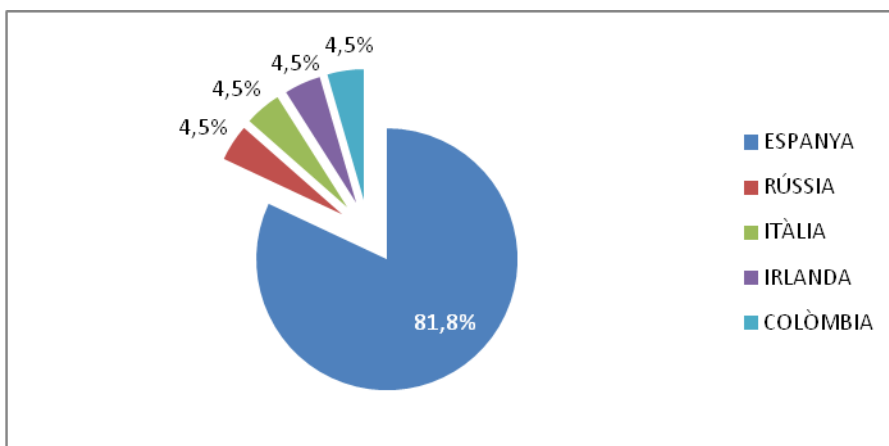

Font: Indicador de mortalitat per reacció aguda a substàncies psicoactives a les Illes Balears.

La mort al domicili va ser la més freqüent en la gran majoria dels casos (63,6 %).

El 100 % de les morts al carrer i a altres llocs es va donar entre els homes, el cas de la mort a un hotel va ser d'una dona, i la mort al domicili es distribueix entre un 57,1 % d'homes i un 42,8 % de dones.

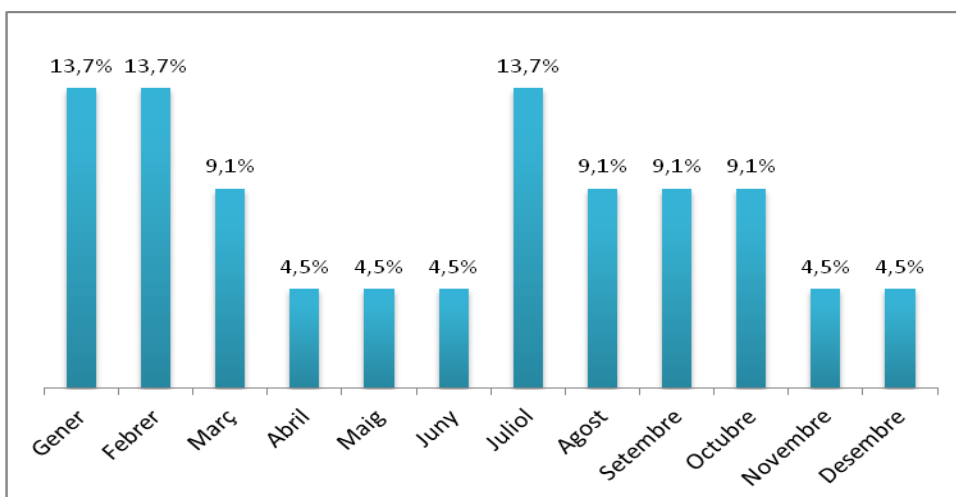
GRÀFIC 8. Mortalitat per nacionalitat

Font: Indicador de mortalitat per reacció aguda a substàncies psicoactives a les Illes Balears.

La majoria de les morts són de persones de nacionalitat espanyola (81,8 %).

GRÀFIC 9. Percentatge de morts segons el mes de la defunció

Font: Indicador de mortalitat per reacció aguda a substàncies psicoactives a les Illes Balears.

En anys anteriors s'observava una incidència major els mesos posteriors a l'estiu. Aquest 2020 la incidència és bastant irregular: els mesos de gener i febrer, abans de començar la pandèmia, els valors són dels més alts, després baixa considerablement, i hi ha una pujada el mes de juliol i una estabilització els mesos següents.

Els valors més alts poden estar relacionats amb els mesos abans de la pandèmia o amb els mesos en què la situació de les diferents onades estava més controlada i es feren més autòpsies. També s'han de tenir en compte els mesos del confinament, en què les autòpsies foren més reduïdes.

TAULA 2. Substàncies psicoactives implicades en les morts

	2020					
	N	%	H	%	D	%
Opiacis	15	30%	10	32,20%	5	26,31%
Cocaïna	15	30%	8	25,80%	7	36,84%
Alcohol	1	2%	0	0%	1	5,26%
Hipnòtics i sedants	15	30%	11	35,40%	4	21,05%
Amfetamines + èxtasi	3	6%	2	6,45%	1	5,26%
Altres substàncies psicoactives	1	2%	0	0%	1	5,26%

Font: Indicador de mortalitat per reacció aguda a substàncies psicoactives a les Illes Balears

En les notificacions d'aquest any coincideixen la presència d'opiacis, cocaïna i hipnosedants amb el mateix nombre (15).

Hi ha 8 persones que havien consumit les tres substàncies.

TAULA 3. Evolució de les drogues identificades en les morts (2012-2020)

	2012	%	2013	%	2014	%	2015	%	2016	%	2017	%	2018	%	2019	%	2020	%
Opiacis	26	89,7 %	26	81,3 %	29	72,5 %	28	66,7 %	18	62,1 %	16	64,0 %	14	56 %	26	52 %	15	30 %
Cocaïna	15	51,7 %	17	53,1 %	19	47,5 %	23	54,8 %	22	75,9 %	14	56,0 %	8	32 %	37	74,	15	30 %
Alcohol	7	24,1 %	5	15,6 %	16	40 %	25	59,5 %	17	58,6 %	14	56 %	4	16 %	0	0 %	1	2 %
Hipnòtics i sedants	20	69,0 %	18	56,3 %	19	47,5 %	25	59,5 %	16	55,2 %	18	72 %	14	56 %	32	64 %	15	30 %
Cànnabis	5	17,2 %	0	0 %	6	15,0 %	7	16,7 %	4	13,8 %	2	8 %	4	16 %	25	50 %	0	0 %
Antidepressius	6	20,7 %	7	21,9 %	7	17,5 %	10	23,8 %	5	17,2 %	13	52 %	1	4 %	0	0 %	0	0 %
Amfetamines + èxtasi	2	6,9 %	1	3,1 %	6	15 %	3	7,1 %	5	17,2 %	1	4 %	2	8 %	3	6 %	3	6 %
Mefentermina	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	1	4 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Al·lucinògens	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	1	3,4 %	0	0 %	1	4 %	0	0 %	0	0 %
Altres substàncies psicoactives	0	0 %	1	3,1 %	1	2,5 %	2	4,8 %	4	13,8 %	0	0 %	2	8 %	0	0 %	1	2 %
Total nre. morts	29	100 %	32	100 %	40	100 %	42	100 %	29	100 %	25	100 %	25	100 %	50	100 %	22	100 %

Font: Indicador de mortalitat per reacció aguda a substàncies psicoactives a les Illes Balears.

Cal destacar que aquest any hi ha substàncies que no apareixen en les morts, ja que les autòpsies van ser més reduïdes que en anys anteriors. Això ens fa pressuposar que no s'analitzaren algunes substàncies que habitualment es detectaven o que s'han detectat en menor proporció.

Pel que fa a la identificació dels opiacis que han intervingut en la mort, passa el mateix: se n'ha detectat la presència però no se n'ha identificat el tipus. Això fa impossible saber quin és el tipus que ha predominat, si bé es pressuposa que és l'heroïna, però en el darrers anys es veia un augment significatiu d'altres tipus d'opiacis.

TAULA 4. Evolució dels opiacis identificats en les morts amb altres substàncies (2012-2020)

	2012	%	2013	%	2014	%	2015	%	2016	%	2017	%	2018	%	2019	%	2020	%
Opiacis + cocaïna	12	46,2 %	15	57,7 %	14	48,3 %	14	50,0 %	13	72,2 %	12	75,0 %	3	21,4 %	18	69,2 %	10	66,6 %
Opiacis + hipnòtics	19	73,1 %	14	53,8 %	13	44,8 %	20	71,4 %	12	66,7 %	15	93,8 %	9	64,3 %	21	80,8 %	12	80 %
Opiacis + alcohol	6	23,1 %	5	19,2 %	13	44,8 %	17	60,7 %	9	50,0 %	16	100 %	3	21,4 %	0	0 %	1	6,6 %
Total morts opiacis	26	100 %	26	100 %	29	100 %	28	100 %	18	100 %	16	100 %	14	100 %	26	100 %	15	100 %
<i>S'ha de tenir en compte que hi ha casos en què es pot identificar més d'una substància</i>																		

Font: Indicador de mortalitat per reacció aguda a substàncies psicoactives a les Illes Balears

TAULA 5. Evolució de la cocaïna identificada en les morts amb altres substàncies (2012-2020)

	2012	%	2013	%	2014	%	2015	%	2016	%	2017	%	2018	%	2019	%	2020 %
Cocaïna + opiacis	12	80 %	15	88,2 %	14	73,7 %	14	60,9 %	13	59,1 %	12	85,7 %	3	37,5 %	18	48,6 %	10 66,6 %
Cocaïna + alcohol	4	26,7 %	4	23,5 %	7	36,8 %	15	65,2 %	13	59,1 %	8	57,1 %	1	12,5 %	0	0,0 %	1 6,6 %
Cocaïna + hipnòtics	10	66,7 %	8	47,1 %	8	42,1 %	10	43,5 %	9	40,9 %	8	57,1 %	3	37,5 %	25	67,6 %	9 60 %
Total morts cocaïna	15	100 %	17	100 %	19	100 %	23	100 %	22	100 %	14	100 %	8	100 %	37	100 %	15 100 %
<i>S'ha de tenir en compte que hi ha casos en què es pot identificar més d'una substància</i>																	

Font: Indicador de mortalitat per reacció aguda a substàncies psicoactives a les Illes Balears

Els hipnosedants estan combinats amb quasi tota la resta de substàncies implicades.

La combinació de cocaïna i opiacis també té una rellevància important en els casos de morts.

TAULA 6. Evolució de les morts per nombre de substàncies consumides

Consum	2017						2018						2019						2020					
	N	%	H	%	D	%	N	%	H	%	D	%	N	%	H	%	D	%	N	%	H	%	D	%
1 substància	0	0 %	0	0 %	0	0 %	7	28 %	5	20 %	2	8 %	13	26 %	10	20 %	3	6 %	6	27,2 %	6	100 %	0	0 %
2 substància	5	20 %	3	12 %	2	8 %	11	44 %	7	28 %	4	16 %	10	20 %	9	18 %	1	2 %	5	22,8 %	2	40 %	3	60 %
3 substància	10	40 %	7	28 %	3	12 %	6	24 %	6	24 %	0	0 %	10	20 %	9	18 %	1	2 %	10	45,5 %	7	70 %	3	30 %
4 substància	8	32 %	7	28 %	1	4 %	1	4 %	1	4 %	0	0 %	14	28 %	14	28 %	0	0 %	1	4,5 %	0	0 %	1	100 %
5 substància	1	4 %	1	4 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	3	6 %	1	2 %	2	4 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
6 substància	1	4 %	0	0 %	1	4 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Total	25	100 %	18	72, %	7	28, %	25	100 %	19	76, %	6	24, %	50	100 %	43	86, %	7	14, %	22	100 %	15	68,2 %	7	31,8 %

Font: Indicador de mortalitat per reacció aguda a substàncies psicoactives a les Illes Balears.

La majoria de vegades la mort no és atribuïble només al consum d'una sola substància, com ja s'ha vist anteriorment, sinó que hi solen intervenir diverses substàncies. Així, la causa, en moltes ocasions, no es pot assignar només a una sola substància, sinó a la interacció de distintes drogues consumides.

A la taula 6 es pot observar que el 72,8 % dels casos es van detectar dues o més substàncies implicades en la mort.

Només un 27,2 % dels casos havien consumit únicament una substància. Aquestes morts (6 casos) van estar relacionades exclusivament amb cocaïna (3), opiacis (1), hipnòtics i sedants (1) i barbitúrics (1). Tots els casos eren homes.

Conclusions

El nombre de defuncions per reacció aguda al consum de substàncies psicoactives a les Illes Balears que s'han notificat aquest 2020 han estat 22, un nombre inferior que en els darrers anys, a causa de la pandèmia de COVID-19.

Encara hi ha un predomini masculí en els difunts: el 68,18 % dels morts van ser homes, amb una edat mitjana de 45 anys. Pel que fa a les dones, l'edat mitjana és de 38,5 anys. Les morts majoritàriament s'han produït en població jove.

El tram d'edat de 40 a 49 anys és el tram amb més morts entre els homes, però en el tram de 45 a 49 anys el nombre de dones s'igualava al d'homes.

El 68,18 % dels casos pertanyen al registre del partit judicial de Palma, el qual és el de major notificació. Això fa que a Mallorca s'hagin notificat 18 casos.

Pel que fa a la procedència del cadàver, el 63,6 % dels casos es van trobar al domicili. El 100 % dels que van morir al carrer eren homes.

L'espanyola continua com la nacionalitat que més morts es van donar, també aquest any.

Les morts estan relacionades sobretot amb opiacis, cocaïna i hipnòtics i sedants, si bé les morts van associades al consum de diferents substàncies. El 72,8 % dels morts havien consumit dues o més substàncies.

Els hipnosedants tenen una presència estable en les morts, any rere any, sempre amb combinació amb les altres més usuals.

De tots els casos notificats, únicament 1 va ser per suïcidi, un 31,8 % mostraven signes de venipunció en el cadàver, un 27,2 % tenien anticossos de VIH i un 72,7 % de les morts estaven relacionades amb patologies prèvies.